

Н.Б. Гирич, асп.

*Національний науковий центр “Інститут аграрної економіки” м. Київ,
Кіровоградський інститут АПВ*

Формування ринкової інфраструктури як основа забезпечення конкурентоспроможності виробництва зернових культур в умовах вступу України до СОТ

В статті розглянуто сучасний стан розвитку ринку зерна в Кіровоградській області, досліджено тенденцію формування ринкової інфраструктури, актуальні проблеми підвищення конкурентоспроможності зернової галузі.
конкурентоспроможність, зерно, ціна, собівартість, інфраструктура, ринок

Зернова галузь є основою забезпечення конкурентоспроможності вітчизняного аграрного сектору економіки. З 2000 року намітилася тенденція стабілізації та нарощування обсягів виробництва зерна в усіх категоріях господарств Кіровоградської області порівняно із спадом його виробництва в 1992 – 1999 рр. В 2004 році валовий збір зернових культур склав 14936,3 тис. ц, що в порівнянні з 2000 роком становить 137,5 %. За п'ять років обсяги реалізації зерна сільгосп підприємствами області зросли на 193,1 %, що свідчить про високу конкурентоздатність продукції. Проте через коливання цін на ринку та незбалансованість між попитом і пропозицією, відсутність гарантованого збуту, галузь втрачає значні кошти. Однією з причин такого стану є відсутність в регіоні цілісної ринкової інфраструктури, що заважає товаровиробнику в повній мірі використовувати конкурентні переваги своєї продукції.

В пореформений період значно зросла увага вчених до проблеми забезпечення конкурентоспроможності зернової галузі, про що свідчить зростаюча із року в рік кількість публікацій.

І.Г. Кириленко, П.Т. Саблук, В.І. Бойко, М.Й. Малік, О.М. Шпичак та ін. основну увагу приділяють питанню розбудови основних елементів інфраструктури аграрного сектору й окремим положенням механізму їх функціонування [1, 2, 3, 4].

До невирішених частин належить питання створення повноцінної інфраструктури ринку зерна як на загальнодержавному, так і на регіональному рівнях, що обумовлено, як процесами інтеграції вітчизняної економіки в світову, підготовкою вступу України до СОТ – світової організації торгівлі, так і проблемою забезпечення сталого розвитку агропромислового комплексу, складовою частиною якого є зернова галузь.

Метою статті є аналіз проблем формування конкурентоспроможного виробництва зернових культур в господарствах Кіровоградської області, та створення інфраструктури на ринку зерна – як основи підвищення конкурентоздатності продукції, зниження трансакційних витрат, зменшення втрат від коливання цін.

В сучасних умовах господарювання формування інфраструктури ринку зерна – основа конкурентоспроможності галузі. Ефективність функціонування суб'єктів підприємництва аграрного сектору значною мірою залежить від розвитку ринкової інфраструктури.

Інфраструктура (від лат. *infra* – нижче, і під *structura* – споруда, будова) – термін, який з'явився в економічній літературі в кінці 40-х років нашого століття для

позначення комплексу галузей народного господарства, що обслуговують промисловість і сільськогосподарське виробництво. Інфраструктура – комплекс галузей і господарських ланок, які обслуговують виробництво або населення [5, 6].

З огляду літературних джерел можна сформулювати наступне визначення поняття „інфраструктури ринку зерна” – це система підприємств, організацій, установ виробничої та невиробничої сфери, які покликані обслуговувати товаровиробників, створювати умови для своєчасного і безперервного нарощування обсягів пропозиції на ринку. Важливим завданням інфраструктури аграрного ринку є протистояння безконтрольному розповсюдженню непродуктивного торгівельно-посередницького бізнесу, „знекровлює” сільське господарство, сприяючи відтоку фінансових ресурсів з агропромислового виробництва і посилюючи проблему диспаритету цін на матеріально-технічні ресурси і безпідставно занижених цін на сільськогосподарську продукцію [7].

Особливість ринкової інфраструктури полягає в тому, що вона забезпечує взаємодію ринкових контрагентів – структурних елементів товарних ринків, які сприяють вільному руху товарів, здійсненню обмінних процесів. Коротко характеризуючи її, можна побачити, що вона включає в собі окремі підсистеми, а саме: організаційну, матеріальну, інформаційну, кредитно-розрахункову, кадрову й нормативно-правову базу. В свою чергу організаційна база включає: біржі, оптові ринки, аукціони, ярмарки, торгові дома, міські ринки, магазини дрібногуртової та роздрібної торгівлі. Функціонування їх в комплексі суттєво впливає на рівень витрат на зберігання і доставку продукції, тим самим знижуючи собівартість і ціни товарів кінцевого споживання, відповідно підвищуючи конкурентоспроможність продукції. Ефективний розвиток такої системи сприяє задоволенню платоспроможного попиту на продукцію й послуги, досягненню рівноваги попиту і пропозицій на основі ринкового механізму формування цін.

В сільському господарстві формування ринкової інфраструктури фактично розпочалося з початком реформування земельних та майнових відносин на селі, яке проте до кінця не доведено.

На нинішньому етапі розвитку агропромислового комплексу це питання набуває особливої актуальності на регіональному рівні.

Для надання послуг сільгосптоваровиробникам в області діє Кіровоградська аграрна біржа, при якій акредитовано 9 брокерських контор, 2 обласні та 15 районних агроторгових домів, 985 заготівельних пунктів, із яких 711 – по молоку, 17 сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів. Протягом 2003 року створено 3 сільськогосподарських обслуговуючих кооперативи, відкрито 1 агроторговий дім, завданням якого є організація місцевого ринку та забезпечення взаємодії з регіональними, міжрегіональними та національними оптовими ринками. Сільськогосподарські місцеві товаровиробники через агроторгові дома здійснюють різні операції по реалізації продукції та забезпеченню виробництва необхідними матеріальними ресурсами.

Запроваджено постійний моніторинг цінової ситуації на аграрному ринку, що дає можливість товаровиробникам різних форм власності та господарювання орієнтуватися у процесі ціноутворення, приймати виважені рішення щодо реалізації виробленої продукції. Щоп’ятниці готується та направляється в райони для подальшого інформування товаровиробників інформаційний бюлетень “Ціновий моніторинг” з інформацією про результати торгів на продовольчому біржовому ринку України та на Кіровоградській аграрній біржі.

В області у 2005 році функціонувало 15 обслуговуючих сільськогосподарських кооперативів, які за задумом повинні стати серцевиною всієї інфраструктури на селі (табл. 1).

Таблиця 1- Розміщення і структура сільськогосподарських кооперативів (станом на 01.08.2005 р.)

	Всього обслуговуючих кооперативів	Утому числі						Виробничі кооперативи
		переробні	заготівельно-збутові	постачальницькі	сервісні	багатофункціональні	інші	
Кіровоградська область	15	-	6	-	7	5	-	43
По Україні	1042	71	151	18	303	431	68	2220
Область до України, %	1,4	-	3,9	-	2,3	1,2	-	1,9

Джерело: Малій М.Й. Кооперація в сільському господарстві України: стан і перспективи // Економіка АПК. – 2005. - № 12. – С. 3-7.

В тому числі, із 15 кооперативів лише 6 склали заготівельно-збутові, 7 – сервісні та 5 – багатофункціональні. Переробні зовсім відсутні.

Поряд з реформуванням агропромислового комплексу в області здійснюються організаційні заходи щодо формування ринкового середовища у сільській місцевості.

Наступним важливим кроком розвитку інфраструктури аграрного сектору є формування сільськогосподарських дорадчих служб.

Щоб розв'язати проблеми формування повноцінної і збалансованої ринкової інфраструктури, підвищення її ролі у формуванні конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції важливо обґрунтувати модель структури формування регіональної дорадчої служби.

З метою створення сприятливого економічного та інформаційного середовища у галузі сільського господарства, надання можливості суб'єктам господарської діяльності вирішувати стратегічні питання ефективного функціонування у нових ринкових умовах в області функціонує шість сільськогосподарських дорадчих центрів, зокрема: регіональний центр наукового забезпечення агропромислового виробництва Кіровоградської області (Кіровоградський інститут АПВ), ПП “Науково-маркетинговий центр “Агрореформи”, ТОВ “Агро-система”, КП “Інформаційно-видавничий центр СВК”, Кіровоградська обласна громадська організація “Дорадчий центр АПК” з місцевими осередками у чотирьох районах та ТОВ “Юридичне агентство “Щит”. Крім того, консалтингові послуги по агробізнесу надаються науковими працівниками Кіровоградського національного технічного університету та 4 сільськогосподарських технікумів, які працюють в області (рис. 1).

Водночас, поряд з певними позитивними тенденціями, існуюча мережа інфраструктури аграрного ринку на сьогодні не в повній мірі забезпечує потреби сільськогосподарських товаровиробників у організованій та ефективній реалізації виробленої продукції. З урахуванням нинішнього стану та прогнозу розвитку агропромислового комплексу області назріла необхідність у розширенні існуючої мережі інфраструктури аграрного ринку, яка б відповідала запитам виробників сільськогосподарської продукції, включаючи дрібні приватні господарства населення.

У кожному районі планується створити агроторгові доми або брокерські контори, які б формували оптові партії сільськогосподарської продукції для вигідної реалізації на біржовому ринку та проводили лобювання економічних інтересів саме

сільгосптоваровиробників. Розвиток біржової торгівлі, зокрема ф'ючерсів повинен забезпечити прогнозованість цін та захист товаровиробника сільськогосподарської продукції від не передбачуваних цінових коливань.

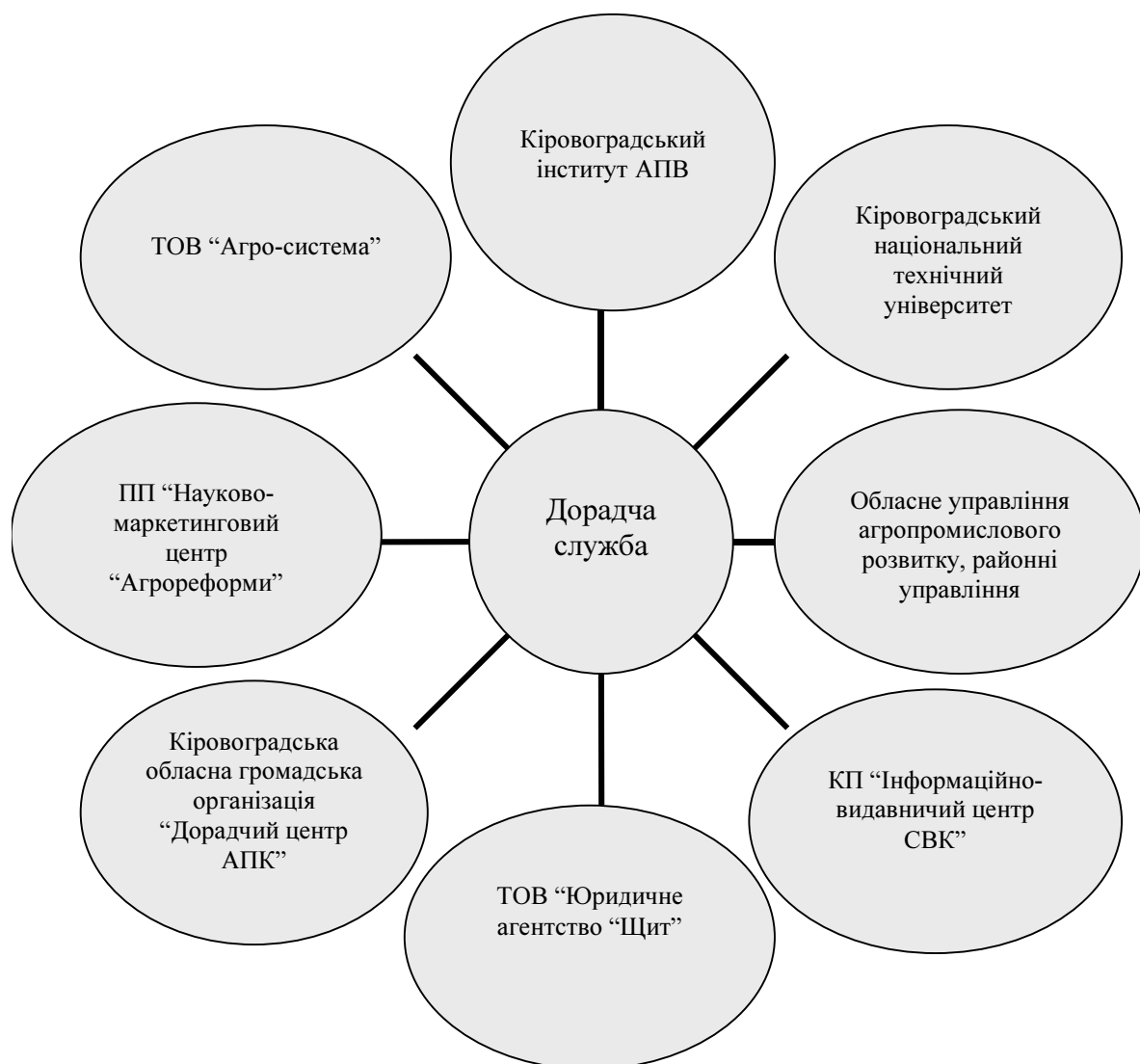

Рисунок 1- Регіональна дорадча служба Кіровоградської області

Враховуючи значимість аграрного сектора для розвитку економіки області та у зв'язку з невідкладністю розв'язання питання формування цілісної мережі інфраструктури аграрного ринку на засіданні обласної ради 6 червня 2003 року затверджена обласна програма розвитку інфраструктури аграрного ринку на 2003 - 2004 роки, де визначені основні завдання практичної роботи місцевих органів влади у напрямку удосконалення ринкових стосунків в агропромисловому комплексі області та шляхи подальшої розбудови інфраструктури ринку через організацію на всіх рівнях заготівельно-збутових кооперативів, торгових домів, інших формувань, які в змозі взяти на себе функції по формуванню оптових партій та представленню інтересів реформованих товаровиробників в сфері крупнооптової торгівлі.

Таким чином, інфраструктурна складова ринку зерна істотно впливає на конкурентоспроможність продукції сільськогосподарського виробництва. Для її розвитку й підвищення ефективності функціонування необхідно здійснити такі заходи. Насамперед удосконалити чинне законодавство щодо розбудови інфраструктури

ринку, зокрема біржової ф'ючерсної торгівлі. Розробити чіткі й прозорі механізми втручання держави в процеси обміну, відмовитись від підтримки зернотрейдерних монополістів у галузі закупівель.

З метою сприяння розвитку біржової торгівлі створити повноцінну державну систему інформаційно-аналітичного забезпечення суб'єктів сільськогосподарського ринку як на загальнонаціональному рівні, так і в регіонах.

Зазначимо, що в умовах інтеграції сільського господарства України до світової економічної спільноти роль держави в регулюванні аграрних відносин повинна суттєво зрости. Основні зусилля слід спрямувати на формування ефективного механізму підтримки сільськогосподарських виробників, сприяти їхньому вільному виходу на зовнішні ринки, регулюванню діяльності посередницьких структур.

Список літератури

1. Кириленко І.Г. Напрями підвищення конкурентоспроможності вітчизняного сільськогосподарського виробництва // Економіка АПК. – 2005. - № 11. – С. 68-72.
2. Ціни, витрати, прибутки агровиробництва та інфраструктура продовольчих ринків / О.М.Шпичак., П.Т.Саблук., В.П.Ситник., З.П.Ніколаєва., В.П.Білаш. – К.: ІАЕ, 2000. – 585 с.
3. Малій М.Й. Кооперація в сільському господарстві України: стан і перспективи // Економіка АПК. – 2005. - № 12. – С. 3-7.
4. Шмига О.О. Роль ринкової інфраструктури у підвищенні конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції // Економіка АПК. – 2005. - № 7. – С. 128-133.
5. Фінансовий словник-довідник / М.Я. Дем'яненко, Ю.Я. Лузан, П.Т. Саблук, В.М. Скупий та ін.; За ред. М.Я. Дем'яненка. – К.: ІАЕ УААН, 2003. – 555 с.
6. Основи економічної теорії: Навч. посібник / За ред. В.О. Білика, П.Т. Саблука. – К.: Інститут аграрної економіки, 1999. – 468 с.
7. Садовська І.Б., Горбенко Ю.М. Формування та розвиток інфраструктури аграрного ринку Луцького району. Організаційно-економічні проблеми розвитку АПК. У чотирьох частинах. За редакцією П.Т. Саблук. – К.: ІАЕ УААН, 2001. – С.30.

В статье рассмотрено современное состояние рынка зерна в Кировоградской области, исследовано тенденцию формирования рыночной инфраструктуры, актуальные проблемы повышения конкурентоспособности зерновой отрасли.

In the article the modern market condition of corn is considered in the Kirovograd region, investigational the tendency of forming of market infrastructure, the issue of the day of increase of competitiveness of corn industry.